

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**POVEZANOST RODITELJSTVA SA ZADOVOLJSTVOM
PARTNERA I STABILNOŠĆU VEZE**

Diplomski rad

Ines Mihajlović

Mentor: dr.sc. Meri Tadinac

Zagreb, 2007.

SADRŽAJ

Uvod	1
Cilj, problemi i hipoteze istraživanja	11
Metodologija	12
Postupak	12
Sudionici	12
Mjerni instrumenti	14
Rezultati	15
Rasprava	20
Zaključak	27
Literatura	28

SAŽETAK

Povezanost roditeljstva sa zadovoljstvom partnera i stabilnošću veze

Ines Mihajlović

Cilj ovog istraživanja je ustanoviti da li broj djece i kombinacija njihova spola utječe na zadovoljstvo i stabilnost veze. Ispitivanje je provedeno na uzorku od 418 parova iz Hrvatske koji zajedno žive barem godinu dana (u braku ili izvan braka). Pronašli smo da su parovi koji su roditelji manje zadovoljni vezom od parova koji nisu roditelji, ali da ne postoji razlika u zadovoljstvu vezom između roditelja s različitim brojem djece. I na uzorku muškaraca i na uzorku žena se pokazalo da su vezom zadovoljniji oni koji nemaju djece u odnosu na one koje imaju dvoje zajedničke djece. Također, na uzorku žena smo još pronašli da su vezom zadovoljnije žene koje nemaju djece u odnosu na one koje imaju jedno dijete. Dobiveni rezultati pokazuju da parovi koji nemaju djece imaju jednak rizik za prekid veze kao i parovi koji imaju djecu. Osim toga, ni broj djece nema utjecaja na stabilnost veze. Rezultati ne potvrđuju hipotezu da kombinacija spola djece u obitelji utječe na zadovoljstvo vezom, ali je pronađeno da kombinacija spola djece ima utjecaja na stabilnost veze. Muškarci koji imaju djecu oba spola imaju stabilnije veze od onih koji imaju samo kćeri. Ti rezultati su interpretirani u terminima očeve uključenosti u odgoj djece.

Ključne riječi: roditeljstvo, broj djece, kombinacija spola djece, zadovoljstvo vezom, stabilnost veze

SUMMARY

Relationship between parenthood and partner's satisfaction and relationship stability

Ines Mihajlović

The aim of this study was to investigate whether there were any effects of the number of children and their sex on partner's satisfaction and relationship stability. The participants were Croatian couples living together for at least a year (married or cohabitating). Parents report lower relationship satisfaction compared with nonparents, but there is no significant difference between parents with different number of children. Nonparents have higher relationship satisfaction than partners, both men and women, who have two children. In addition, women who don't have children have higher relationship satisfaction than women who have only one child. Couples with children do not differ from childless couples in propensity to end their relationship. Furthermore, the number of children doesn't have any effect on the relationship stability. This data do not support a hypothesis that children's sex effects relationship satisfaction. However, we found that children's sex has some effect on relationship stability. Men who have both boys and girls have higher relationship stability than those with girls only. These results are discussed in terms of father's involvement in childrearing.

Key words: parenthood, number of children, children's sex, relationship satisfaction, relationship stability

UVOD

Jedna od najvažnijih životnih odluka većine ljudi je odluka hoće li postati roditelji. Ona je izrazito važna jer za sobom povlači nepromjenjive posljedice i značajno mijenja život osobe. U odnosu na prošla povijesna razdoblja, pojedinci danas imaju veliku slobodu odlučivanja hoće li imati djecu te kada i koliko djece će imati. Rođenjem djeteta mijenja se međusobni odnos partnera, kao i odnosi bračnih partnera prema okolini, svakodnevnim obavezama i aktivnostima, radu izvan kuće, prema njihovim roditeljima i članovima šire obitelji. Djeca od roditelja zahtijevaju mnogo vremena i novaca, umnogostručuju njihove obaveze te smanjuju neovisnost i mogućnost stjecanja dodatnog izvora prihoda. To se osobito odnosi na majke, koje znatno manje zarađuju od žena bez djece uz isto obrazovanje i na istom poslu. Ta se pojava naziva „kazna majčinstva“, za koju se pokazalo da nije samo stvar prošlosti, nego se ponavlja i u novijim naraštajima žena (Avellar i Smock, 2003). Nomaguchi i Milkie (2003) su istraživali kako roditeljstvo djeluje na život partnera i pronašli da očinstvo manje djeluje na život muža nego majčinstvo na život žene.

U većini društava tradicionalne su vrijednosti vezane za djecu, ona su poželjan i vrijedan cilj, a imati djecu društvena je norma za odrasle pojedince. Imati više od jednog djeteta poželjno je i hvale vrijedno u mnogim društvima, no imati više od troje djece ne smatra se pozitivnim, nego pomalo neodgovornim. U istraživanju provedenom u Hrvatskoj 1999. godine više od 70% građana smatra kako su djeca potrebna za ostvarivanje smisla njihovog života, podjednako muškarci i žene. Istodobno, oko 53% sudionika smatra kako žena treba imati djecu kako bi se osjećala ispunjenom, no noviji naraštaji sve rjeđe razmišljaju na takav način (Aračić i Nikodem, 2000; Črpić i Kovačević, 2000, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Razumijevanje promjena koje prijelaz na roditeljstvo donosi nije samo predmet znanstvenog interesa. Opisivanje odnosa između roditeljstva i zadovoljstva vezom ima bitnu praktičnu vrijednost za one koji se žele informirati prije nego odluče hoće li imati djecu. Na taj način će potencijalni roditelji ne samo moći donijeti bolju odluku, nego će se, što je možda još i važnije, moći bolje pripremiti za negativan efekt djece na njihovu vezu i na taj način ga neutralizirati.

Twenge, Campbell i Foster (2003) smatraju da se povezanost između roditeljstva i zadovoljstva vezom može objasniti pomoću dva modela. Prema modelu konflikta uloga, dolaskom djece u obitelj dolazi do reorganizacije socijalnih uloga partnera što posebno vrijedi za žene od kojih se uglavnom očekuje da preuzmu primarnu ulogu oko brige za dijete. Nakon rođenja djeteta žena određeni vremenski period ne radi, a kad se jednom vrati na posao često zbog djeteta izostaje, što joj može onemogućiti napredovanje u karijeri. Zbog toga žene često doživljavaju stres kada sebe vide primarno kroz ulogu majke (Belsky i Pensky, 1988), a mnoge žene su preopterećene i smatraju da im partneri ne pomažu dovoljno (Hochschild, 1989). Kada partneri postaju roditelji dobivaju još jednu ulogu, a veći broj uloga je povezan sa više stresa i konflikta što može dovesti do smanjenja zadovoljstva vezom (Rollins i Galligan, 1978). Prema modelu ograničavanja slobode do smanjenja zadovoljstva vezom dolazi zbog toga što djeca zahtijevaju mnogo vremena i pažnje svojih roditelja i tako uvelike ograničavaju njihovu slobodu zbog čega se oni više posvećuje djeci, a manje sebi.

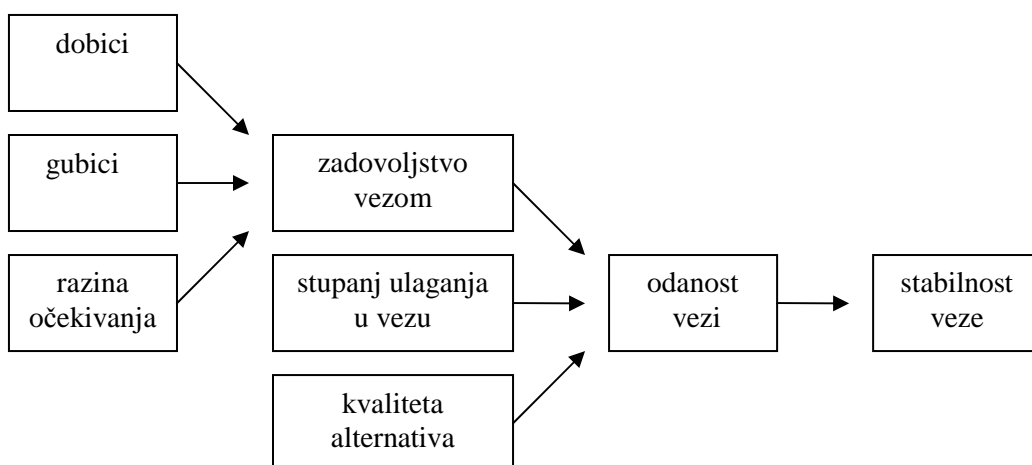
Zadovoljstvo samim odnosom se može objasniti i teorijom jednakosti (Walster, Walster i Berscheid, 1978, prema Beck 2003; Homas, 1961, prema Aronson i sur., 2005), prema kojoj su ljudi najsretniji u odnosima u kojima su dobici koje osoba doživljava te njezini doprinosi vezi otprilike jednaki dobicima, gubicima i doprinosima partnera. Pritom jednakost ne znači da su partneri jednaki, da rade iste stvari, da izdatke dijele točno po pola, već je ona subjektivni doživljaj stanja međusobnog poštovanja i ravnopravnosti (Tuites i Tuites, 1986, prema Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko, 2005). Ako se omjeri primanja i davanja svakog od partnera percipiraju nejednakima, javit će se osjećaj nezadovoljstva, koji je to veći što su razlike veće. Osjećaj nezadovoljstva javlja se kod partnera čiji je omjer primanja i davanja manji (vrijednost primljenog manja je od vrijednosti danog), ali i kod partnera čiji je omjer veći (vrijednost primljenog veća je od vrijednosti danog). Jasno je da se osobe koje su zakinute u vezi osjećaju nezadovoljno, ali nije posve jasno zašto bi osobe koje su u boljoj poziciji u vezi osjećale nezadovoljstvo. Teoretičari jednakosti pretpostavljaju da razlog leži u kulturalnim normama, po kojima ljudi trebaju težiti pravednosti i jednakosti za sve. No potreba za vraćanjem jednakosti je veća kod zakinutih pojedinaca, nego kod povlaštenih (Buunk i Prins, 1998; Buunk i Van Yperen, 1991; Clark i Chrisman, 1994; Hatfield, Greenberger, Traupmann i Lambert, 1982; Hegtvedt,

Thompson i Cook, 1993; Sprecher, 1998; Sprecher i Schwartz, 1994; Traupmann, Petersen, Utne i Hatfield, 1981; Van Yperen i Buunk, 1990, 1994, prema Aronson i sur., 2005). Nezadovoljstvo vezom se može smanjiti vraćanjem stvarne jednakosti, odnosno smanjenjem ulaganja u vezu onog partnera koji je u boljem položaju ili zahtijevanjem većeg dobitka partnera koji je u zakinutom položaju. Moguće je i vratiti psihološku jednakost, što se događa u slučajevima kada nezadovoljna osoba sama sebe uvjeri da jednakost postoji, precjenjujući položaj u vezi koji njezin partner zaslužuje ili mijenjajući standard za usporedbu. Treći način za smanjenje nezadovoljstva vezom jest prekid veze (Huseman, Hatfield i Miles, 1987.; prema Tadinac i sur., 2005). Katzev, Warner i Acock (1994) navode da kod žena koje su majke osjećaj nejednakosti u vezi može biti rezultat obavljanja nerazmjerne količine kućanskih poslova i brige oko djece ili neispunjenih očekivanja kada očevi provode premalo vremena s djecom. Žene su zadovoljnije i percipiraju više jednakosti kada muževi dijele kućanske poslove, posebno one koji se tradicionalno smatraju ženskim poslovima (Benin i Agostinelli, 1988; Blair i Johnson, 1992; Keith i Schafer, 1987). Percepcija veće jednakosti povećava zadovoljstvo vezom kod žena (Suitor, 1991; Yogev i Brett, 1985), a kad su zadovoljnije, one vezu percipiraju stabilnijom (Booth, Johnson, White i Edwards, 1986).

Prema teoriji socijalne razmjene (Kelley i Thibaut, 1959, prema Aronson i sur., 2005), zadovoljstvo partnerskim odnosom ovisiti će o njihovim percepcijama nagrada koje u odnosu dobivaju i gubitaka koje podnose, kao i o njihovim percepcijama vrste odnosa koji zaslužuju i vjerojatnosti da bi mogli imati bolji odnos s nekim drugim. Osnovni koncepti teorije socijalne razmjene su dobici, gubici, razina očekivanja i privlačnost alternative. U intimnim vezama dobici uključuju ljubav, prijateljstvo, utjehu u nevolji i seksualno zadovoljstvo, a gubici kompromise, vrijeme i trud uloženi u održavanje veze, negativne emocije uzrokovane sukobima te različita odricanja. Partnerova razina očekivanja počiva na iskustvu iz prošlih veza. Osoba koja je u prošlosti imala zadovoljavajuće veze isto očekuje i od sadašnje te velika količina dobitaka može biti nedovoljna. S druge strane, osoba koja je u prošlosti imala nezadovoljavajuće veze ne očekuje puno od sadašnje pa može biti zadovoljna i malom količinom dobitaka. Istraživanja su pružila obilnu podršku teoriji socijalne razmjene u intimnim vezama (Lin i Rusbult, 1995; Rusbult, 1993; Rusbult i Buunk, 1993; Rusbult, Drigotas i Verette, 1994; Rusbult i Van Lange, 1996; Rusbult, Yovetich i Verette, 1996;

Van Lange i sur., 1997; Yovetich i Rusbult, 1994.; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Naravno, znamo da mnogi ljudi ne napuštaju svoje partnere čak i kad su nezadovoljni, a ostale im mogućnosti djeluju privlačno. Caryl Rusbult i suradnici tvrde da trebamo razmotriti još najmanje jedan dodatni čimbenik kako bismo razumjeli bliske odnose - razinu ulaganja u odnos (Kelley, 1983; Rusbult, 1980, 1983, 1991; Rusbult i sur., 1998, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Rusbult (1980, 1983) postavlja model ulaganja (slika 1.) kojim pokušava objasniti zašto osobe ostaju u vezama (Tadinac i sur., 2005). Ulaganja definira kao sve što su ljudi uložili u odnos (npr. djeca, imovina, vrijeme provedeno u vezi), a što će biti izgubljeno ako ga napuste. Odanost ljudi u vezi ovisi o nekoliko čimbenika. Prvo, njihovo zadovoljstvo vezom se temelji na usporedbi dobitaka i gubitaka i utvrđivanju nadmašuje li ishod njihova općenita očekivanja o tome što bi trebali dobiti u vezi. Zatim njihova odanost ovisi o tri varijable: koliko su zadovoljni, koliko smatraju da su uložili u vezu te imaju li dobru alternativnu vezu. Ti čimbenici odanosti zauzvrat predviđaju koliko će veza biti stabilna. Osoba koja je zadovoljna vezom osjeća da su se njezina ulaganja isplatila, tj. da ima mnogo dobitaka od nje. Ako je neka osoba puno uložila u vezu koja je nezadovoljavajuća, može ipak odlučiti ostati u njoj i ulagati još više jer bi prekidom veze izgubila sve uloženo. Dodatnim ulaganjem i uvjerenjem da će na taj način povećati kvalitetu veze, osoba opravdava pretrpljene gubitke i svoj ostanak u vezi.

Slika 1. Model ulaganja (Rusbult, prema Aronson i sur., 2005)

Rollins i Gilligan (1981.) ističu da djeca imaju jak utjecaj na obiteljski život i tvrde da je zadovoljstvo vezom određeno postojanjem, brojem i dobi djece koju par ima

(Perlmutter i Hall, 1992, prema Vrhovski, 2004). Mnoštvo je istraživanja koja pokazuju da se zadovoljstvo vezom smanjuje nakon dolaska djeteta u obitelj i preuzimanjem roditeljskih uloga, i to osobito u percepciji žena (Ade-Rider i Braubacker, 1983; Belsky i Rovine, 1984; Cowan, 1985; Feldman i Nash, 1984; Goldberg, Michaels i Lamb, 1985, prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998; Chester, 1982; Belsky, Spanier i Rovine, 1983; Belsky, Lang i Rovine, 1985; Belsky i [Pensky, 1988](#)). Pad zadovoljstva vezom se u istraživanjima objašnjava činjenicom da roditeljstvo predstavlja stresnu situaciju i od partnera zahtjeva nove dužnosti i složene uloge koje ometaju njihove uobičajene aktivnosti te time otežavaju partnerske odnose. Budući da je u većini društava u odgoju djece majčina uloga puno važnija od očeve, žena je znatno opterećenija od muža pa je to vjerojatno razlog što je percepcija opadanja zadovoljstva vezom izrazitija u žena, nego u muževa (Riehl-Emde i Willi, 1994; Ruble i sur., 1988, prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998) jer ni u modernim društvima nema veće redistribucije obiteljskih uloga u usporedbi s onom u tradicionalnim društvima (Entwisle i Doeringer, 1981; Weiss, 1998, prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998). Twenge, Campbell i Foster (2003) provode meta-analizu i pronalaze da partneri koji imaju djecu izvještavaju o nižem zadovoljstvu vezom u odnosu na one bez djece, s tim da je efekt značajno veći kod žena. Također, postoji negativna korelacija između zadovoljstva vezom i broja djece što znači da se zadovoljstvo vezom smanjuje povećanjem broja djece. Kod majki je zadovoljstvo najmanje kad su djeca mala, a kod očeva je efekt podjednak za sve dobi djece. Obradović i Čudina-Obradović (2001) su za Zagreb i Zagrebačku županiju dobili slične rezultate. Utvrđene su značajne razlike u bračnoj kvaliteti između supružnika koji su roditelji i supružnika koji nisu roditelji, ali nije utvrđena značajna razlika između onih s različitim brojem djece. Spolne razlike nisu utvrđene.

Valja uzeti u obzir i istraživanja koja pokazuju da se zadovoljstvo vezom smanjuje rođenjem djeteta kod svih parova (Wright, Henggler i Craig, 1986), što znači da u nekim vezama postoje čimbenici otpornosti prema smanjenju zadovoljstva vezom. Longitudinalno istraživanje koje pokazuje da se zbog rođenja djeteta bračno zadovoljstvo nije smanjilo proveli su MacDermid, Huston i McHale (1990), a rezultati pokazuju da se smanjenje događa nakon tri godine braka, podjednako u brakovima s djecom i bez djece pa isključuju rođenje djeteta kao uzrok smanjenja zadovoljstva.

Shapiro i suradnici (2000) provode istraživanje na 130 bračnih parova koje su pratili šest godina nakon sklapanja braka i pokazuju da se zadovoljstvo najprije smanjuje kod žena, a zatim i kod njihovih muževa te da one zbog rođenja djeteta iskazuju manje nježnosti, topline i zanimanja prema partneru. Mizell i Steelman (2000) su pronašli da sinovi, u odnosu na kćeri, imaju povoljnije posljedice na zadovoljstvo vezom te da majke koje imaju sinove izvještavaju o većem zadovoljstvu.

Lauer i Lauer (1994) ističu da na umu treba imati četiri stvari. Prvo, ne samo parovi s djecom, već i parovi općenito bilježe pad u bračnom zadovoljstvu u prva dva desetljeća braka. Drugo, niže bračno zadovoljstvo ne znači nezadovoljstvo, odnosno, za većinu parova bračno zadovoljstvo ne pada do točke nezadovoljstva. Treće, iako je odgajanje djece stresno i utječe na smanjenje bračnog zadovoljstva, većina nezadovoljnih parova se ne razvodi nakon što postanu roditelji. I četvrto, neki parovi ne doživljavaju pad, već čak i porast u bračnom zadovoljstvu pri prijelazu na roditeljstvo. To su najčešće stariji parovi višeg obrazovanja, koji su duže u braku i imaju bolje prihode (Basta-Frljić, 2002).

Bračna stabilnost je proces koji traje od trenutka sklapanja braka do kada sud taj brak proglasi nepostojećim. Naime, svaki je brak na početku stabilan i tada bi i sama pomisao da nije tako vjerojatno užasnula supružnike. No, tijekom vremena bračna se kvaliteta smanjuje i brak koji je psihološki bio stabilan, postaje nestabilan i kao takav može potrajati, a zatim se učvrstiti, jer su problemi uspješno riješeni, ili postaje još nestabilniji i na kraju možda završi razvodom.

Povezanost između bračne stabilnosti i broja djece je u statistikama zabilježena još početkom 20-og stoljeća (Van Zanten i Van den Brink, 1938, prema Kalmijin, 1999), a kasnije je potvrđena korištenjem multivarijantnih analiza rađenim na velikom broju sudionika (Booth, Johnson, White i Edwards, 1984; prema Kalmijin, 1999; Miller, 1976; Heaton, 1990; Morgan, Lyle i Condran, 1988; Waite i Lillard, 1991; White i Booth, 1985). Istraživanja rađena u Americi pokazuju da je, nakon što se kontrolira trajanje braka, dob ulaska u brak i stupanj obrazovanja, stopa razvoda kod parova koji nemaju djece gotovo 40% veća u odnosu na parove koji imaju jedno dijete i oko 60% veća u odnosu na parove koji imaju dvoje djece (Heaton, 1990). Slični nalazi su dobiveni i u drugim modernim društvima kao što su npr. Njemačka (Diekmann i

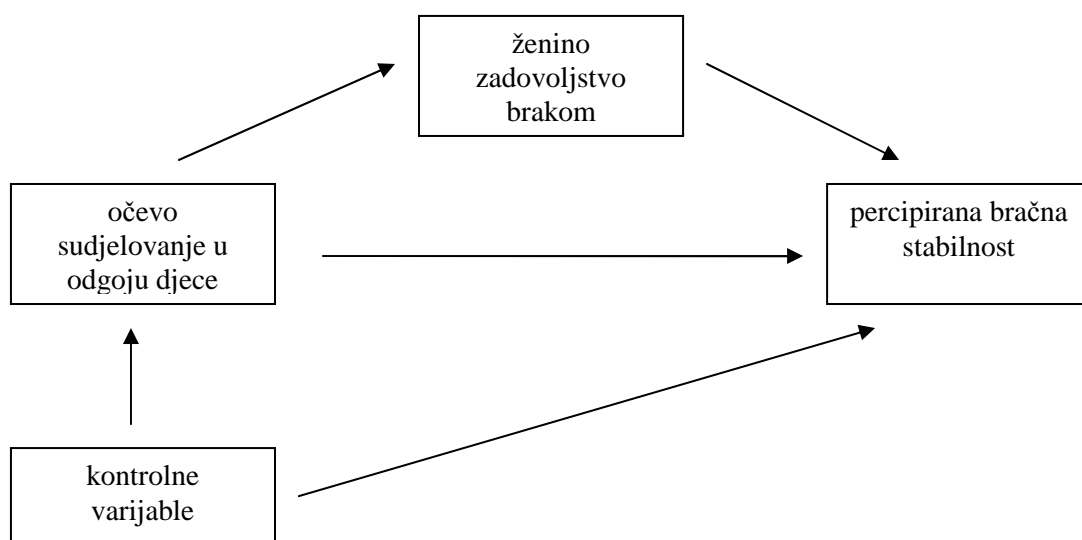
Klein, 1991, prema Kalmijin, 1999) i Nizozemska (Manting, 1994, prema Kalmijin, 1999).

Becker i sur. (1977) smatraju da se povezanost između djece i stabilnosti veze može dobro objasniti modelom ulaganja jer su djeca bračni kapital. Partneri ulažu u vezu i stvaraju kapital koji je vredniji u vezi nego izvan nje jer oba partnera nakon prekida više gube ako imaju zajedničke djece. U odnosu na rastavljene žene koje nemaju djecu, rastavljene žene s djecom imaju više poteškoća pri nalaženju posla što za posljedicu ima smanjenje financijskih sredstava potrebnih za život. Također, postoji manja vjerojatnost da ponovno stupe u brak što onemogućava poboljšanje životnog standarda nakon razvoda (Smock, 1990, prema Kalmijin, 1999). Za razliku od žena, kod muškaraca razvod najčešće ostavlja psihološke i socijalne posljedice. Nakon razvoda u većini slučajeva majka dobiva skrbništvo nad djecom. Zbog toga očevi svoju djecu rjeđe viđaju, a njihovi odnosi su manje prisni i lošije kvalitete (Furstenberg i Cherlin, 1991, prema Kalmijin, 1999). Dakle, kada dođe do razvoda, gubitak je veći za parove koji imaju djecu. Taj percipirani gubitak ne može spriječiti raspad braka, ali i muškarcima i ženama služi kao poticaj da rade na problemima u braku i na taj način smanje vjerojatnost da dođe do razvoda.

Premda se povezanost između stabilnosti veze i broja zajedničke djece može interpretirati pomoću modela ulaganja, to nije i jedina interpretacija. Neki smatraju da parovi ostaju zajedno, ne zbog toga što oni imaju više za izgubiti, već zbog toga što smatraju da bi razvod donio štetu njihovoj djeci. U tom slučaju je utjecaj djece na stabilnost braka samo privremen. Parovi koji su u braku koji je na rubu prekida mogu s razvodom pričekati dok njihova djeca ne napuste obiteljski dom (Glenn i McLanahan, 1982). Kod parova koji imaju djecu vjerojatnost da će se razvesti se povećava kako djeca postaju starija (Huffman i Duncan, 1995; Andersson, 1997; Weiss i Willis, 1997, Böheim i Ermisch, 2001; Chan i Halpin, 2002, prema Svarer i Verner, 2006; Waite i Lillard, 1991).

Kalmijin (1999) predlaže model koji objašnjava povezanost između očevog sudjelovanja u odgoju djece i percipirane bračne stabilnosti. Prema hipotezi ulaganja, postoji direktan utjecaj očevog sudjelovanja u odgoju na stabilnost braka zato što očevi koji mnogo ulažu u svoju djecu nakon razvoda gube više nego drugi očevi (Morgan, Lye i Condran, 1988). Istraživanja u Nizozemskoj pokazuju da jednu godinu nakon

razvoda oko 40% očeva djecu više ne viđa ili ih viđa neredovito (Griffiths i Hekmen, 1985). Slični nalazi su dobiveni i u Americi (Furstenberg i Cherin, 1991; Seltzer, 1991). Razvod utječe na odnos roditelja i djece i kada ona odrastu. Istraživanja u Njemačkoj i Americi pokazuju da su kontakti roditelja i njihove odrasle djece neredoviti i manje kvalitete kada su se roditelji razveli dok su djeca još živjela s njima (Booth i Amato, 1994; Cooney i Uhlenberg, 1990; Dykstra, 1997). To se odnosi na oba roditelja, ali taj negativni efekt je za očeve veći nego za majke. Prema hipotezi ulaganja očevo sudjelovanje u odgoju djece utječe na bračnu stabilnost kroz očekivane socijalne posljedice, no taj efekt se može objasniti i na drugačiji način. Odgoj djece zahtjeva vrijeme i energiju, a roditelji moraju odlučiti tko će što raditi. Tradicionalno je žena ta koja najviše pridonosi odgoju djece, ali sa brzim rastom broja udanih žena koje rade to se više ne uzima zdravo za gotovo. Žene su danas manje spremne preuzeti svu brigu oko odgoja djece te od muževa očekuju da učine više (Barnett i Baruch, 1987; Presser, 1994).

Slika 2. Odnos između očevog sudjelovanja u odgoju djece i percipirane bračne stabilnosti (Kalmijin, 1999)

Harris i Morgan (1991) su u svom istraživanju dobili visoku pozitivnu korelaciju između ženinog zadovoljstva vezom i očeve uključenosti u odgoj djece. Ta korelacija se može objasniti na dva načina. Žene su zadovoljnije jer su njihovi muževi više uključeni u odgoj djece ili muževi više sudjeluju u odgoju djece jer su zadovoljniji u braku. Harris i Morgan smatraju da je prva interpretacija vjerojatnija. Ranija istraživanja su pokazala da raspodjela kućanskih poslova ovisi o nekoliko faktora.

Ravnomjernija raspodjela je u vezama gdje žena radi, kada su oba člana para visoko obrazovani, kada spadaju u mlađu kohortu te kada imaju liberalne stavove o spolnim ulogama (Greenstein, 1996; Presser, 1994). Zbog toga što ti faktori imaju negativan utjecaj na stabilnost braka i pozitivan utjecaj na očevu sudjelovanje u odgoju djece, suzbiti će odnos između očeve uključenosti u odgoj i razvoda. Drugim riječima, kada su te varijable kontrolirane, odnos između očeve uključenosti u odgoj i razvoda postaje jači.

Thornton (1977) je dobio nalaz da povezanost između broja djece i stabilnosti braka nalikuje U-distribuciji tj. najmanja stopa razvoda je kad u obitelji ima između jednog i četiri djeteta, a najveća kad u obitelji nema djece ili kad ima ih puno jer se povećanjem broja djece povećava i stres. Remez (1990) dobiva slične rezultate. Stabilnost braka raste s brojem djece, no samo do rođenja četvrtog djeteta kad počinje padati, no i dalje ne doseže razinu nestabilnosti koju imaju parovi bez djece. Lillard i Waite (1993) daju pregled većine istraživanja provedenih do tada. Veći dio njih je pokazao da broj djece i djeca koja su rođena u braku stabiliziraju brak, posebno ako su predškolske dobi. Starija djeca, djeca rođena prije braka i partnerova djeca iz prijašnjih veza povećavaju rizik za razvod. Nadalje, pronašli su da je odluka o rađanju djece negativno povezana s rizikom za razvod, tj. da su parovi s većim potencijalom za razvod spremni manje ulagati u djecu što potvrđuju i istraživanja koja su proveli Svarer i Verner (2003, 2006). Oni su dobili nalaz da djeca ne stabiliziraju vezu, odnosno brak, već da postoji destabilizirajući efekt pri rođenju prvog i drugog djeteta.

Premda, općenito gledajući, parovi s djecom imaju manji rizik za prekid veze, odnosno razvod nego parovi bez djece, veličina efekta može ovisiti o spolu djece. Morgan, Lye i Condran (1988) su dobili da je u obiteljima s jednim djetetom rizik za razvod veći kada imaju kćer. U obiteljima s dvoje djece, najmanji rizik za razvod postoji kod parova koji imaju dva sina, zatim kod onih koji imaju sina i kćer, dok najveći rizik za razvod postoji kod parova koji imaju dvije kćeri. Svako žensko dijete za 9% povećava rizik za razvod. Taj nalaz objašnjavaju očevom uključenosti u odgoj djece jer oni imaju veću ulogu u emocionalnom i socijalnom razvoju sinova, kao i u njihovom odgoju pa shodno tome provode više vremena s njima nego s kćerima (Harris i Morgan, 1991). Katzev i sur. (1994) su ispitali majčinu percepciju stabilnosti veze s obzirom na spol djece i potvrdili su nalaz istraživanja koje su proveli Morgan, Lye i Condran.

Što je veća razina uključenosti oca u odgoj djece, žene vezu doživljavaju ravnopravnijim te su njome zadovoljnije (Blair i Johnson, 1992) što povoljno utječe na stabilnost veze (Heaton i Albrecht, 1991). Razlog tome je to što očeva uključenost u odgoj pridonosi ravnopravnijoj promjeni raspodjele poslova u kući što smanjuje rizik za prekid veze, odnosno razvod. Dobili su i nalaz da majke izvještavaju o tome da očevi i sinovi dijele više zajedničkih aktivnosti te da imaju prisniji odnos nego očevi i kćeri. Veća očeva uključenost u odgoj sinova se može povezati i sa shvaćanjem djece kao bračnog kapitala jer su im ulaganja veća ako imaju sinove, nego ako imaju kćeri. Pošto je stabilnost veze povezana s većim ulaganjima u nju (Becker, Landes i Michael, 1977), veze u kojima postoje muška djeca su stabilnije, nego one s ženskom djecom (Kalmijn, 1999).

Prema Morgan i Pollard (2002) i Pollard (2004), kćeri, u odnosu na sinove, povećavaju rizik za prekid veze, odnosno razvod, ali taj efekt postoji samo do osamdesetih godina prošlog stoljeća. Očeva uključenost u odgoj sinova i kćeri se počela ujednačavati jer se s godinama smanjuje broj tradicionalnih obitelji i sve više žena je zaposleno pa muške i ženske spolne uloge više nisu strogo određene. Wu (1995) dobiva nalaz da prisutnost djece ima jak i pozitivan utjecaj na stabilnost veze, no da broj, spol i dob djece nemaju značajan efekt. Diekmann i Schmidheiny (2004) koriste podatke iz 16 europskih zemalja te Kanade i Amerike i dobivaju nalaz da stabilnosti veze sinovi ne pridonose značajno više od kćeri. Bracher i sur. (1993) takav nalaz dobivaju i za Australiju. Andersson i Woldemicael (2000) za Švedsku pronalaze mali efekt spola djeteta na stabilnost veze kod žena koje imaju troje djece. Za majke s dvoje djece, rizik za prekid veze, odnosno razvod, je najmanji ako imaju sina i kćer, a za one sa samo jednim djetetom stabilnost veze nije pod utjecajem spola djeteta.

Iz gore navedenih istraživanja možemo zaključiti da postoji povezanost roditeljstva sa zadovoljstvom partnera i stabilnošću veze, no rezultati nisu konzistentni. U Hrvatskoj je do sad provedeno vrlo malo takvih istraživanja pa smo se u ovom radu odlučili baviti tom temom te ispitati kakva je stabilnost veze i zadovoljstvo partnera koji nisu roditelji i partnera koji su roditelji vodeći računa o različitom broju djece i kombinaciju spola djece. Pritom ćemo zadovoljstvo vezom objasniti teorijom jednakosti te modelom konflikta uloga i modelom ograničavanja slobode, a stabilnost veze

modelom ulaganja. Kalmijinim modelom očevog sudjelovanja u odgoju djece ćemo dodatno objasniti vezu ta dva indikatora uspješnosti veze sa spolom djece.

CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je usporediti stabilnost veze i zadovoljstvo partnera koji nisu roditelji i partnera koji su roditelji vodeći računa o različitom broju djece te kod partnera koji su roditelji analizirati navedene zavisne varijable s obzirom na kombinaciju spola djece.

U skladu s tim postavljeni su sljedeći problemi:

1. a.) Ispitati postoji li statistički značajna razlika u zadovoljstvu i stabilnosti veze među partnerima koji su roditelji i partnerima koji nisu roditelji.
b.) Ispitati postoji li statistički značajna razlika u zadovoljstvu i stabilnosti veze kod partnera s različitim brojem djece.
2. Ispitati postoji li statistički značajna razlika u zadovoljstvu i stabilnosti veze partnera koji su roditelji s obzirom na kombinaciju spola djece u obitelji.

Naša očekivanja su formulirana u sljedeće hipoteze:

1. Zadovoljstvo vezom bit će veće kod partnera koji nemaju zajedničke djece u odnosu na partnere koji imaju. Kod partnera koji su roditelji, zadovoljstvo vezom bit će veće kad imaju manji broj djece. Stabilnost veze je veća kod parova koji su roditelji, a povećava se s brojem djece.
2. Najveće zadovoljstvo vezom i najveća stabilnost veze bit će u kod parova koji imaju sinove, zatim kod onih koji imaju djecu oba spola, a najmanje kod onih koji imaju samo kćeri.

METODOLOGIJA

Postupak

Podaci su prikupljeni u okviru opsežnog anketnog istraživanja provedenog tijekom XV. Ljetne psihologijske škole. Provodili su ga studenti psihologije te voditelji Ljetne škole tijekom svibnja i lipnja 2005. godine. Prikupljanje podataka je obavljeno individualno na oba člana para, a tijekom ispitivanja članovi para su dobili uputu da samostalno daju odgovore na pitanja, bez međusobne komunikacije. Ispitivači su bili na raspolaganju sudionicima za eventualne nejasnoće tijekom ispunjavanja upitnika. Konstruirane su muška i ženska forma upitnika. Kako bi se osigurala potpuna anonimnost ispitivanja, svakom paru je dodijeljena šifra (kako bi se kasnije mogli spojiti podaci članova para) te su nakon završetka ispunjavanja upitnika dobili omotnice u koje su priložili ispunjene upitnike.

U okviru ovog diplomskog rada opisani su samo oni elementi korištenog instrumentarija koji su relevantni za odgovore na postavljene probleme. Detaljniji opis karakteristika instrumenata od kojih se sastoji upitnik, kao i opis strukture ispitivanog uzorka, može se naći u publikaciji XV. Ljetne psihologijske škole „Što ljubavnu vezu čini uspješnom?“ (Tadinac i sur, 2005).

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 418 parova iz Hrvatske (uglavnom iz šireg područja Zagreba, Osijeka i Splita) koji su odabrani prema dva kriterija: samostalno privređivanje barem jednog člana para i zajednički život, u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, koji traje minimalno godinu dana.

Raspon dobi muških članova para u rasponu je od 20 do 79 godina. Distribucija sudionika prema dobi je bimodalnog oblika, 34% muškog uzorka čine sudionici dobi između 25 i 35 godina, a 35% sudionici dobi između 45 i 55 godina starosti. Dob sudionica kreće se u rasponu od 18 do 75 godina te je također bimodalnog oblika. Sudionice između 23 i 31 godinu čine 28% uzorka, a sudionice dobi između 41 i 55 godina čak 45% uzorka.

Obrazovna struktura uzorka pokazuje da je najveći broj sudionika srednje (49% muškaraca i 44% žena) i visoke (48% muškaraca i 50% žena) stručne spreme. Završenu

samo osnovnu školu ima svega 2% muških i 5% ženskih sudionika, a postotak sudionika koji nisu završili ni osnovnu školu gotovo je zanemariv.

U uzorku je 77% zaposlenih muškaraca i 76% zaposlenih žena. U kategoriji nezaposlenih i osoba koje se brinu o kućanstvu je 4% muškaraca i 14% žena. Uzorak obuhvaća 10% umirovljenika i 5% umirovljenica.

Od ukupnog broja parova njih 82% živi u bračnoj, a 18% u izvanbračnoj zajednici. Prevladavaju parovi čiji zajednički život traje do 10 godina (oko 40%) te oni koji zajedno žive između 20 i 30 godina (oko 33%).

U ovom uzorku oko 76% parova ima djecu, u prosjeku dvoje zajedničke djece (njih 57%), a raspon ove varijable je od 0 do 5 djece. Oko 30% parova ima jedno dijete, 11% troje djece, dok više od troje djece ima samo 4 para.

Tablica 1
Broj djece u obitelji

	Broj djece u obitelji						Ukupno
	0	1	2	3	4	5	
<i>N</i>	95	89	171	34	3	1	393
<i>%¹</i>	24.2%	22.6%	43.5%	8.7%	0.8%	0.3%	100%
<i>%²</i>		29.9%	57.4%	11.4%	1%	0.3%	100%

Napomena: %¹= postotak parova s različitim brojem djece uključujući i one koji nemaju djece; %²= postotak parova s različitim brojem djece.

Od parova koji imaju djecu, njih 25.2% ima jedno ili više muške djece, 41.3% jedno ili više ženske djece, a 33.5% parova ima djecu oba spola.

Tablica 2
Spol djece

	Spol djece			Ukupno
	muško	žensko	muško i žensko	
<i>N</i>	75	123	100	298
<i>%</i>	25.2%	41.3%	33.5%	100%

Mjerni instrumenti

Pošto su podaci za ovaj diplomski rad prikupljeni u okviru Ljetne psihologijske škole, postoje brojni sociodemografski podaci o svakom članu para te podaci o karakteristikama njihove veze. Jedna od varijabli koja detaljno opisuje par su njihova zajednička djeca. Sudionici su na pitanje „Imate li Vi i Vaš partner zajedničke djece?“ trebali odgovoriti sa „Da“ ili „Ne“. U nastavku su oni koji imaju zajedničke djece trebali za svako dijete navesti kojeg su godišta i spola.

Kako bi se ispitala povezanost broja i spola djece s uspješnošću veze, korištena su dva kriterija: stabilnost veze i zadovoljstvo vezom.

Mjeru stabilnosti veze čine tri elementa: potencijal za razvod, gledanje na budućnost odnosa i razmatranje alternativa. *Potencijal za razvod* (Booth i Edwards, 1983, prema Stanley, Markman i Whitton, 2002, prema Tadinac i sur., 2005) je izražen odgovorima sudionika na tri pitanja (Jesu li ozbiljno razmišljali/ razgovarali s prijateljima/ ozbiljno razgovarali s partnerom o prekidu veze odnosno razvodu braka?). Bodovanje se vrši tako da se svaki odgovor „Da“ boduje s tri boda, a svaki odgovor „Ne“ s jednim bodom. Mogući rezultati su 3, 5, 7 i 9 pri čemu veći rezultat ukazuje na veći potencijal za razvod tj. manju stabilnost. *Gledanje na budućnost odnosa* je operacionalizirano jednom česticom iz DAS-a (Spanier, 1976, prema Tadinac i sur., 2005). Od sudionika se traži da odabere tvrdnju koja najbolje opisuje njegovo gledanje na budućnost odnosa. Pritom odgovor „a= jako želim da moja veza uspije i učinio/la bi sve što mogu da se to dogodi“ nosi jedan bod, „b= bilo bi lijepo da moja veza uspije, ali ne mogu/ne želim učiniti mnogo više od onog što sada činim da bi se to dogodilo“ dva boda, a „c= moj odnos nema šanse za uspjeh i nema više ničeg što bih mogao/la učiniti da održim tu vezu“ tri boda. Raspon varira od 1 do 3. *Razmatranje alternativa* (Stanley Markman i Whitton, 2002, prema Tadinac i sur., 2005) je procijenjeno česticom „Ozbiljno razmišljam o tome kako bi bilo biti u vezi ili braku s nekim drugim“. Odgovor „a= gotovo nikad“ nosi jedan bod, „b= ponekad“ dva boda, a „c= često“ tri boda. Raspon varira od 1 do 3. Ukupnu mjeru stabilnosti veze predstavlja jednostavna linearna kombinacija bodova na sve tri mjere, a raspon rezultata može varirati od 5 do 15, pri čemu veći rezultat ukazuje na manju stabilnost veze.

Zadovoljstvo sudionika u postojećoj vezi je ispitano jednom česticom na kraju cijelog upitnika, gdje je sudionik trebao procijeniti svoj sveukupni stupanj zadovoljstva u vezi na skali od 1 do 7 (1= potpuno nezadovoljan, 7=potpuno zadovoljan).

REZULTATI

Prije analize vezane uz postavljene probleme promotrit ćemo koliko uspješnom partneri procjenjuju svoju vezu. U tablici 3. se nalazi deskriptivna statistika za varijable zadovoljstvo vezom i nestabilnost veze. Uvidom u tablicu možemo primijetiti da su vrijednosti pomaknute u smjeru većeg zadovoljstva vezom, kao i veće stabilnosti i na uzorku muškaraca i na uzorku žena. U Prilogu 2 nalaze se grafički prikazi distribucija rezultata.

Tablica 3
Aritmetičke sredine i standardne devijacije na
varijablama zadovoljstvo vezom i nestabilnost veze

		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>min</i>	<i>max</i>
zadovoljstvo	muškarci	6.2	1.16	1	7
	žene	5.8	1.18	1	7
stabilnost	muškarci	5.8	1.73	5	15
	žene	6.1	2.04	5	15

Da bismo ustvrdili kakva je veza između prijelaza na roditeljstvo i uspješnosti veze provedena su četiri t-testa za nezavisne uzorke u kojima je kao nezavisna varijabla uzet podatak imaju li partneri ili nemaju zajedničke djece, a kao zavisne varijable su korištene zadovoljstvo vezom i stabilnost veze. Analize su provedene posebno za muškarce i za žene. Aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultati t-testa za parove koji imaju i koji nemaju zajedničke djece za oba partnera na varijabli zadovoljstvo vezom prikazane su u Tablici 4, a na varijabli nestabilnost veze u Tablici 5.

Kada usporedimo te dvije skupine parova, t-test za nezavisne uzorke pokazuje da postoji statistički značajna razlika na varijabli zadovoljstvo vezom i kod muškaraca ($t=-4.26, p<.01$) i kod žena ($t=-4.42, p<.01$) čime je potvrđena hipoteza da su parovi koji nemaju djecu zadovoljniji vezom od parova koji imaju djecu. Za varijablu stabilnost veze, pokazalo se da ne postoji statistički značajna razlika između dvije skupine parova ni za uzorak muškaraca ($t=-1.45, p>.05$) ni uzorak žena ($t=-1.89, p>.05$).

Tablica 4
Aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultati t-testa na varijabli
zadovoljstvo vezom za partnere koji imaju i partnere koji nemaju zajedničke djece

<i>Spol partnera</i>	<i>Imaju zajedničke djece</i>	<i>Zadovoljstvo</i>			
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
muškarci	da	59	1.24	4.26	.000
	ne	6.4	0.81		
žene	da	5.7	1.25	4.42	.000
	ne	6.2	0.85		

Tablica 5
Aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultati t-testa na varijabli
nestabilnost veze za partnere koji imaju i partnere koji nemaju zajedničke djece

<i>Spol partnera</i>	<i>Imaju zajedničke djece</i>	<i>Nestabilnost</i>			
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
muškarci	da	5.8	1.61	1.45	.147
	ne	6.0	1.99		
žene	da	6.0	1.91	1.89	.059
	ne	6.4	2.30		

Da bi ustvrdili kako je različit broj djece povezan sa zavisnim varijablama provedene su četiri jednostavne analize varijance. Prema nezavisnoj varijabli, parovi su podijeljeni u četiri kategorije: oni bez djece, s jednim djetetom, s dvoje djece te s troje i više djece. Tablica 6 prikazuje aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultate analize varijance na varijabli zadovoljstvo vezom posebno za svaku od navedenih kategorija te za muškarce i žene.

Analizom varijance je provjerena statistička značajnost razlike u razini zadovoljstva vezom ove četiri skupine parova. I na muškom ($F=6.483$, $p<.01$) i na ženskom uzorku ($F=6.484$, $p<.01$) se pokazalo da se te skupine parova statistički značajno razlikuju prema stupnju zadovoljstva vezom. Schéffeovim post hoc testom je utvrđeno da ipak sve razlike među skupinama ne dosežu statističku značajnost (Tablica 6).

Tablica 6
Aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultati analize varijance na varijabli zadovoljstvo vezom prema broju djece u obitelji za oba partnera

<i>Spol partnera</i>	<i>N</i>	<i>Zadovoljstvo</i>			
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
muškarci	0	6.4	0.81	6.483	.000
	1	6.0	1.26		
	2	5.8	1.20		
	3 i više	5.9	1.41		
žene	0	6.2	0.85	6.484	.000
	1	5.7	1.22		
	2	5.6	1.29		
	3 i više	5.8	1.20		

Tablica 7
Statističke značajnosti razlika u aritmetičkim sredinama na varijabli zadovoljstvo vezom između različitog broja djece u obitelji dobivene Schéffeovim post hoc testom

Scheffeov test: Zadovoljstvo vezom				
<i>N</i>	0	1	2	3
0	-	ns	**	ns
1	*	-	ns	ns
2	**	ns	-	ns
3	ns	ns	ns	-

Napomena: ** <.01, * p<.05, ns=nije statistički značajno; Rezultati iznad dijagonale se odnose na podatke dobivene na muškom uzorku, a ispod dijagonale na podatke dobivene na ženskom uzorku.

Kod muškaraca je statističku značajnost dosegla samo razlika u zadovoljstvu vezom između onih koji nemaju djece i onih s dvoje djece s tim da su muškarci koji nemaju djece zadovoljniji. Razlike u zadovoljstvu vezom između ostalih skupina nisu značajne. Kod žena postoje statistički značajne razlike u zadovoljstvu vezom između onih koje nemaju djece i onih koje imaju dvoje djece uz rizik manji od 1% te između žena koje nemaju djece i onih koje imaju jedno dijete uz rizik manji od 5%. Razlike između ostalih skupina nisu značajne. Dakle, oba člana para koji nemaju djece su zadovoljniji vezom od onih koji imaju dvoje djece. Kod parova koji su roditelji ne postoji razlika u zadovoljstvu vezom s obzirom na broj djece.

Tablica 8 prikazuje aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultate analize varijance na varijabli stabilnost veze posebno za svaku od navedenih kategorija te za muškarce i žene. Analizom varijance je provjerena statistička značajnost razlike u razini

stabilnosti veze ove četiri skupine parova. I na muškom ($F=1.115$, $p>.05$) i na ženskom uzorku ($F=2.059$, $p>.05$) se pokazalo da se te skupine parova statistički značajno ne razlikuju prema procjeni stabilnosti veze.

Tablica 8
Aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultati analize varijance na varijabli stabilnost veze prema broju djece u obitelji za oba partnera

Spol partnera	N	Stabilnost			
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
muškarci	0	6.1	2.00	1.115	.343
	1	5.9	1.76		
	2	5.7	1.53		
	3 i više	5.8	1.63		
žene	0	6.5	2.45	2.059	.105
	1	6.1	1.90		
	2	6.0	2.01		
	3 i više	5.6	1.54		

Da bismo provjerili kako je različita kombinacija spola djece u obitelji povezana sa zavisnim varijablama također su provedene četiri jednostavne analize varijance. Prema nezavisnoj varijabli parovi su podijeljeni u tri kategorije. To su parovi koji imaju samo mušku djecu, parovi koji imaju samo žensku djecu te parovi koji imaju djecu oba spola. Pritom broj djece određenog spola nije uzet kao relevantan jer bi broj sudionika u nekim skupinama bio premali. Da je veličina uzorka to dopuštala, većim brojem kategorija bismo mogli bolje objasniti utjecaj spola djece i broja djece na zavisne varijable.

Tablica 9
Aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultati analize varijance na varijabli zadovoljstvo vezom prema kombinaciji spola djece u obitelji za oba partnera

Spol partnera	Kombinacija spola djece	Zadovoljstvo			
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
muškarci	Sinovi	6.0	1.23	0.344	.710
	Kćeri	5.8	1.31		
	oba spola	5.9	1.18		
žene	Sinovi	5.8	1.14	2.059	.162
	Kćeri	5.5	1.28		
	oba spola	5.7	1.31		

Tablica 9 prikazuje aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultate analize varijance na varijabli zadovoljstvo vezom prema kombinaciji spola djece u obitelji za oba partnera. Analizom varijance je provjerena statistička značajnost razlike u razini zadovoljstva vezom ove tri skupine parova. I na muškom ($F=0.344$, $p>.05$) i na ženskom uzorku ($F=2.059$, $p<.05$) se pokazalo da se te skupine parova statistički značajno ne razlikuju prema stupnju zadovoljstva vezom.

Tablica 10 prikazuje aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultate analize varijance na varijabli stabilnost veze posebno za svaku od navedenih kategorija te za muškarce i žene. Rezultati jednosmjerne analize varijance pokazuju da kod muškaraca postoji statistički značajna razlika u procjeni stabilnosti veze među skupinama ($F=4.342$, $p<.05$), a kod žena ne ($F=1.575$, $p>.05$). Schéffe post hoc test (Tablica 11) otkriva da se u muškom uzorku skupine stabilnost veze razlikuje kod muškaraca koji imaju kćeri i kod muškaraca koji imaju djecu oba spola, s tim da je stabilnost veze veća kad imaju djecu oba spola.

Tablica 10

Aritmetičke sredine, standardne devijacije i i rezultati analize varijance na varijabli stabilnost veze prema kombinaciji spola djece u obitelji za oba partnera

Spol partnera	Kombinacija spola djece	Stabilnost			
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Muškarci	Sinovi	5.6	1.44	4.342	.014
	Kćeri	6.1	2.01		
	oba spola	5.5	1.04		
Žene	Sinovi	5.6	1.69	1.575	.209
	Kćeri	6.2	2.10		
	oba spola	5.9	1.83		

Tablica 11

Statističke značajnosti razlika u aritmetičkim sredinama na varijabli stabilnost veze između različitih kombinacija spola djece u obitelji dobivene Schéffeovim post hoc testom

Scheffeov test: Stabilnost veze			
Broj djece	Sinovi	Kćeri	Oba spola
Sinovi	-	ns	ns
Kćeri	ns	-	*
Oba spola	ns	ns	-

Napomena: ** <.01, * $p<.05$, ns=nije statistički značajno; Rezultati iznad dijagonale se odnose na podatke dobivene na muškom uzorku, a ispod dijagonale na podatke dobivene na ženskom uzorku.

RASPRAVA

Prije interpretacije dobivenih rezultata treba naglasiti da su sudionici ovog istraživanja izrazili visoki stupanj zadovoljstva svojom vezom i uglavnom ne razmatraju alternative i ne razmišljaju o prekidu veze. Te visoke vrijednosti ukazuju da smo ispitivanjem obuhvatili relativno pristrani uzorak parova koji svoju vezu uglavnom smatraju uspješnom.

U prvom problemu smo postavili pitanje zadovoljstva i stabilnosti veze partnera koji nisu roditelji i partnera koji su roditelji. Nadalje, kod partnera koji su roditelji smo zavisne varijable analizirali s obzirom na broj djece.

Prvo, pretpostavili smo da će zadovoljstvo vezom biti veće kod partnera koji nemaju djecu u odnosu na partnere koji imaju djecu. Dobiveni rezultati ovu hipotezu potvrđuju i na uzorku muškaraca i na uzorku žena.

U literaturi postoje podaci o različitim nalazima istraživanja koja su se bavila ovom i sličnom problematikom. Iz njih možemo zaključiti da je rođenje prvog djeteta važan korak u vezi koji iz temelja mijenja ne samo strukturalne, nego i procesne karakteristike obitelji. Promjena uloga i povećanje opterećenja, brojni novi poslovi, dužnosti i uloge sukobljavaju se s već preuzetim radnim i partnerskim ulogama što, uz veliku emocionalnu angažiranost i povećan osjećaj odgovornosti, narušava partnerske odnose. Rođenje ostale djece dovodi do manjih promjena u obitelji nego rođenje prvog djeteta. Partneri koji su roditelji zaokupljeni su podizanjem djece i brigom oko uzdržavanja obitelji što utječe na smanjenje količine međusobnih interakcija u kojima su usmjereni isključivo jedno na drugo. Time dolazi do udaljavanja partnera što za posljedicu ima smanjenje zadovoljstva vezom. Twenge i sur. (2003) provode metanalizu 97 radova i zaključuju da partneri koji su roditelji imaju niže zadovoljstvo vezom od partnera koji nisu roditelji. To je ujedno i najbolja potvrda ovdje dobivenih rezultata jer ona obuhvaća velik broj istraživanja provedenih do tada.

Zanimalo nas je i kako različit broj djece u obitelji djeluje na zadovoljstvo partnerova vezom. Osnovna pretpostavka je da veći broj djece donosi više posla i obaveza roditeljima pa će se povećanjem njihova broja smanjivati zadovoljstvo. Tome u prilog idu nalazi iz literature, a najbolje objašnjenje nudi model konflikta uloga i model

ograničavanja slobode koji pad zadovoljstva objašnjavaju preko novih uloga, dodatnih obaveza i povećane odgovornosti.

Rezultati analize varijance pokazuju da kod parova koji su roditelji ne postoji razlika u zadovoljstvu vezom s obzirom na broj djece. Postoji značajna razlika između onih koji nisu roditelji i onih koji imaju dvoje zajedničke djece i na uzorku muškaraca i na uzorku žena. Ovakav rezultat mogao bi biti artefakt nejednakog broja sudionika u skupinama. Naime, od parova koji su roditelji, njih 30% ima jedno dijete, 57% dvoje djece, a 13% troje ili više djece. Dakle, u našem uzorku daleko najveći broj parova ima dvoje djece, a povećanjem broja sudionika u pojedinoj skupini se povećava vjerojatnost da će se pokazati značajnost razlike. Najmanje zadovoljstvo očekujemo kod parova koji imaju troje ili više djece, a u našem uzorku ih je svega 13% od ukupnog broja parova s djecom. Na uzorku žena postoji i značajna razlika u zadovoljstvu vezom između onih koje nemaju djece i onih koje imaju jedno dijete. Do pada zadovoljstva u vezi nakon rođenja prvog djeteta dolazi zbog toga što žena doživljava velike životne promjene, od povećanog radnog i emocionalnog opterećenja do sukobljavanja roditeljske uloge s radnom ulogom i ulogom životnog partnera.

Nalaz sukladan našem dobiven je i u nekim inozemnim istraživanjima, koja su navedena u uvodu ovog rada (npr. Belsky, Spanier i Rovine, 1983; Belsky, Lang i Rovine, 1985; Belsky i [Pensky, 1988](#)), ali i u novijim istraživanjima provedenim u Hrvatskoj. Vrhovski (2004) je pronašla da na kvalitetu braka ne utječe bitno ima li par jedno, dvoje ili troje djece. Kvaliteta je značajno različita samo ako par uopće nema djece ili ima jedno, odnosno dvoje djece. Rezultati istraživanja koje su proveli Obradović i Čudina-Obradović (2001) pokazuju da s povećanjem broja djece u obitelji ne dolazi do daljnjeg pada zadovoljstva, iako bi bilo logično očekivati da se opterećenja proporcionalno pa čak i disproporcionalno povećavaju. Vidimo da u ovim istraživanjima rađenim u Hrvatske ne postoji značajna razlika u zadovoljstvu vezom kod partnera s različitim brojem djece. Moguće objašnjenje je da situacija u našoj zemlji ponešto drugačija nego u zapadnim zemljama u kojima je rađena većina istraživanja jer u našem društvu još uvijek postoji tradicionalna podjela uloga među partnerima. Muškarci imaju primarnu ulogu u prehranjivanju obitelji i manje participiraju u kućanskim poslovima i odgoju djece. S druge strane, žene nose veći teret u kućanstvu i vode veći dio brige oko djece, ali i smatraju da njihov doprinos u tom segmentu treba

biti značajno veći nego onaj muškaraca, neovisno o tome jesu li zaposlene ili ne. Zbog takvih očekivanja one percipiraju jednakost, bez obzira što to objektivno nije tako, i održavaju svoje zadovoljstvo vezom. S druge strane, doprinos odgoju djece i obavljanju kućanskih poslova je kod muškaraca općenito manji pa povećanje broja djece u obitelji njima ne predstavlja tako veliku razliku u količini obaveza kao ženama.

Premda nije provjeravana statistička značajnost razlike u zadovoljstvu vezom između muškaraca i žena, uvidom u tablice 3 i 5 možemo uočiti trend nešto manjeg zadovoljstva kod žena. Taj nalaz možemo objasniti teorijom jednakosti prema kojoj će partneri u vezi biti zadovoljniji ako je percepcija dobitaka i gubitaka te doprinosi vezi otprilike jednaki dobicima, gubicima i doprinosima drugog partnera. Žene su danas tradicionalno još uvijek opterećenije obavezama u vezi od muškaraca jer nose veći teret u kućanstvu i vode veći dio brige oko djece. U našem uzorku većina žena radi (oko 76%) te im briga za djecu nije jedina obaveza i stoga se mogu osjećati preopterećenima u slučaju da ona nije ravnomjerno raspoređena između partnera. Neki autori navode da muškarci i žene različito gledaju na brak, a Lauer i Lauer (1994., prema Basta-Frljić, 2002) navode da zapravo postoje dva braka - njegov i njezin. Također navode da su muškarci općenito nešto zadovoljniji brakom. Žene više ulažu u vezu i stoga očekuju više pa je vjerojatnije da će biti nezadovoljne. Vrhovski (2004) je testirala spolne razlike u procjeni kvalitete braka i dobila je da se kvaliteta braka muškaraca i žena statistički značajno ne razlikuje. Obradović i Čudina-Obradović (2000) nalaze da se žene više poistovjećuju s brakom, bolje uočavaju probleme u braku i preuzimaju veći dio obaveza u kući. Muškarci su individualistički usmjereni i emotivno nezavisniji od žena pa manje pridonose očuvanju veze.

Nadalje, pretpostavili smo da će stabilnost veze biti manja kod partnera koji nisu roditelji u odnosu na partnere koji su roditelji. Dobiveni rezultati ovu hipotezu ne potvrđuju ni na uzorku muškaraca ni na uzorku žena. Također, ne postoji značajna razlika ni između parova s različitim brojem djece.

Naša pretpostavka je temeljena na statistikama te brojnim starijim i novijim istraživanjima prema kojima prisutnost djece u vezi povećava stabilnost braka. Prema modelu ulaganja, ulaganje predstavlja sve ono što par ulaže u vezu, a što će biti izgubljeno ako ju napusti. Kod parova koji su roditelji velik dio ulaganja se odnosi na

djecu jer odgoj djece od njih zahtjeva i vrijeme i novac i energiju. Za bolje razumijevanje stabilnosti veze potrebno je poznavati i zadovoljstvo vezom para jer su ta dva indikatora uspješnosti veze međusobno povezani. Osoba koja je zadovoljna vezom osjeća da su se njezina ulaganja isplatila i da ima mnogo dobitaka od njega.

Naš uzorak je specifičan po visokom postotku visokoobrazovanih i po tome što su oba člana para u podjednakoj mjeri zaposleni. Čudina-Obradović i Obradović (1998) su se, između ostalog, pozabavili utjecajem obrazovanja na stabilnost braka. Tako navode da bračni partneri višeg obrazovanja imaju stabilnije brakove. Osim toga, sudionike su odabirali studenti koji su upitnik vjerojatnije davali onim parovima za koje su smatrali da će ga htjeti ispuniti, a pretpostavljamo da su to bili parovi koji su u vezi sretniji. Neki parovi su i odbili ispunjavati upitnik kad su čuli koja je tema, a moguć razlog tome su problemi koje su imali u vezi pa se nisu željeli o tome izjašnjavati. Dodatno objašnjenje pružaju Svarner i Varner (2003, 2006) te Lillard i White (1993) koji su pronašli da su parovi s većim potencijalom za razvod spremni manje ulagati u djecu tj. da je odluka o rađanju djece negativno povezana s rizikom za razvod.

Premda nije provjeravana statistička značajnost razlike u stabilnosti veze između muškaraca i žena, uvidom u tablice 4 i 7 možemo uočiti trend nešto veće stabilnosti veze kod muškaraca, bez obzira jesu li roditelji ili ne. Na temelju nalaza iz literature smo i očekivali da će muškarci u prosjeku svoju vezu procjenjivati stabilnijom zbog nižih očekivanja i ulaganja.

U drugom problemu smo se bavili zadovoljstvom i stabilnošću veze kod partnera koji su roditelji s obzirom na kombinaciju spola djece u obitelji. Postoje brojna istraživanja koja se bave utjecajem spola djece na vezu, a posebno je istražen utjecaj različite uključenosti oca u odgoj sinova i kćeri što onda povratno djeluje na zadovoljstvo i stabilnost veze.

Prvo, pretpostavili smo da će zadovoljstvo vezom biti najveće kod parova koji imaju sinove, zatim kod onih koji imaju djecu oba spola, a najmanje kod onih koji imaju samo kćeri. Takva podjela je učinjena na temelju ranije provedenih istraživanja, a veličina uzorka nije dopuštala da se u obzir uzme i broj djece određenog spola. Dobiveni rezultati ovu hipotezu ne potvrđuju.

Većina istraživanja iz ovog područja vezanih uz spol djece se bavi utjecajem na stabilnost veze, a samo manji broj njih je usmjeren i na zadovoljstvo vezom. Naša hipoteza je temeljena na modelu očeve uključenosti u odgoj djece (Kalmijin, 1999). Očevi su spremniji više ulagati u sinove, imaju veću ulogu u njihovom emocionalnom i socijalnom razvoju te s njima provode više vremena. Stoga je pretpostavka da će biti zadovoljniji ako imaju mušku djecu jer s njima imaju više zajedničkih interesa te smatraju da im imaju više toga za pružiti. Njihova uključenost u odgoj povratno djeluje na zadovoljstvo žene jer što je muškarac više angažiran, to žena ima manje obaveza, vezu doživljava ravnopravnijom i zadovoljnija je njome. Moguće objašnjenje zašto u ovom istraživanju nije dobiven taj nalaz je činjenica da su muškarci sve više podjednako uključeni u odgoj sinova i kćeri zbog sve manjeg broja tradicionalnih obitelji i povećanog broja zaposlenih žena. Tome u prilog ide i struktura našeg uzorka. Dobiveni rezultati potvrđuju i rezultatima iz drugih zemljama. Najveća potvrda tome je što takav nalaz dobivaju Diekmann i Schmidheiny (2004) koji koriste podatke iz 18 država.

Drugo, pretpostavili smo da će i stabilnost veze biti najveća kod parova koji imaju sinove, zatim kod onih koji imaju djecu oba spola, a najmanja kod onih koji imaju samo kćeri. Rezultati analize varijance pokazuju da se stabilnost veze značajno razlikuje samo kod muškaraca koji imaju kćeri i kod muškaraca koji imaju djecu oba spola, s tim da je stabilnost veze veća kad imaju djecu oba spola. Stoga, naša hipoteza je djelomično potvrđena i to samo na uzorku muškaraca.

Povezanost stabilnosti veze i spola djece se također objašnjava očevom uključenosti u odgoj. Kad usporedimo muškarce koji imaju samo žensku djecu i muškarce koji imaju djecu oba spola, pokazalo se da su oni koji imaju djecu oba spola više uključeni u njihov odgoj, ali i u obavljanje kućanskih poslova (Katzev i sur., 1994). Oni su dobili i nalaz da nema razlike u količini provedenog vremena u zajedničkim aktivnostima očeva i djece u obiteljima u kojima su djeca oba spola i u obiteljima u kojima su djeca samo dječaci. Andersson i Woldemicael (2000) su istraživali povezanost između bračne stabilnosti i spola djece u obiteljima koje su imale dvoje djece u Švedskoj. Pronašli su da je rizik za razvod smanjen ako imaju po jedno dijete svakog spola, i da je ta kombinacija najpoželjnija kod većine parova.

Ti nalazi su u skladu s našim rezultatima. No, razlika je značajna samo na uzorku muškaraca. Moguć razlog tome je to što je glavna interpretacija tih rezultata očeva uključenost u odgoj te postojanje razlika ovisi ponajprije o muškarcu, o količini vremena koje provodi s djecom te njihove zajedničke aktivnosti, što je različito kod sinova i kćeri. S druge strane, možda nije nužno da je očeva uključenost u odgoj djece povezana s njegovom uključenosti u ostale obiteljske aktivnosti i kućanske poslove, tj. da je taj aspekt razlikuje kod očeva s koji imaju djecu oba spola ili onih koji imaju samo kćeri. Osim toga, očevi imaju veću ulogu u emocionalnom i socijalnom razvoju sinova, kao i u njihovom odgoju i smatraju da ima imaju više toga za pružiti pa im je možda bitno da imaju barem jedno muško dijete.

Morgan i Pollard (2002) i Pollard (2004) smatraju da su kćeri, u odnosu na sinove, povećavale rizik za razvod, no da je taj efekt postojao do osamdesetih godina prošlog stoljeća. Od tog razdoblja se smanjio broj tradicionalnih obitelji te se povećao broja zaposlenih žena pa su očevi primorani više sudjelovati u obiteljskim obavezama. To je glavni razlog zašto na našem uzorku nismo u potpunosti potvrdili našu hipotezu. Osim toga, ovakav nalaz bi mogao biti i artefakt nejednakog broja sudionika u skupinama. Naime, oko 25% parova ima jedno ili više muške djece, 41% jedno ili više ženske djece, a 33% parova ima i mušku i žensku djecu.

U budućim istraživanjima bi trebalo povećati veličinu uzorka do razine na kojoj ga je moguće podijeliti u kategorije koje u obzir uzimaju i broj djece određenog spola. Na taj način bi se mogao bolje objasniti utjecaj roditeljstva na uspješnost braka.

Provedeno istraživanje je kombinacija deskriptivnog i korelacijskog istraživanja što ograničava mogućnost zaključivanja o uzročno-posljedičnim odnosima među ispitivanim varijablama. No rezultati dobiveni na ovakav način mogu biti vrlo korisni kao pokazatelj stanja i kao smjernice za daljnja istraživanja i dublje bavljenje pojedinim problemima.

Glavno ograničenje u pogledu zaključaka dobivenih ovim istraživanjem predstavlja struktura uzorka parova. Pretpostavljamo da su se pozivu na sudjelovanje u ovom istraživanju odazvali parovi koji su u trenutku ispitivanja bili u dobrim međusobnim odnosima i zadovoljnim brakom. To se jasno pokazalo u dobivenim rezultatima na kriterijskim varijablama, odnosno rezultati su bili pomaknuti u smjeru

većeg zadovoljstva vezom, kao i veće stabilnosti. Stoga se dobiveni rezultati mogu generalizirati samo na uglavnom zadovoljne parove koji su u stabilnim vezama.

Zbog teme istraživanja i načina ispitivanja (oba partnera), dobivene rezultate je mogao djelovati i Rosenberg efekt, tako što su sudionici mogli imati osjećaj da ih se vrednuje. To je moglo imati utjecaja na smanjenu iskrenost u odgovaranju na pitanja i preferiranje socijalno poželjnih odgovora. Zbog djelovanja ovog efekta, procjene i odgovori sudionika u istraživanju se ne moraju podudarati s objektivnim stanjem stvari. S obzirom da su u našem istraživanju svoj brak procjenjivala oba partnera, to je moglo djelovati u dva smjera. Činjenica da oboje odgovaraju na ista pitanja mogla je biti doživljena kao pritisak da daju što objektivnije i realnije odgovore jer se oni mogu provjeriti, no, s druge strane mogla je potaknuti želju za uljepšavanjem realnog stanja stvari.

Ovaj rad ima bitne praktične implikacije. Opisivanje odnosa između roditeljstva i uspješnosti braka ima bitnu praktičnu vrijednost za one koji se žele informirati prije nego odluče da li će imati djecu. Prijelaz na roditeljstvo donosi brojne promjene u vezi, a upoznavanje budućih roditelja s istim može ih bolje pripremiti na prinovu u obitelji. Roditelji koji odluče imati više djece mogu bolje razumjeti kako će povećanje broja djece u obitelji utjecati na njihov vezu. Potencijalni roditelji, ne samo mogu donijeti bolju odluku, nego se, mogu bolje pripremiti za negativan efekt djece na njihovu vezu i na taj način ga neutralizirati.

ZAKLJUČAK

Utvrđena je značajna razlika u zadovoljstvu vezom između partnera koji su roditelji i partnera koji nisu roditelji na oba člana para, čime je potvrđena hipoteza da su parovi koji nemaju djecu zadovoljniji vezom od parova koji imaju djecu. Kod parova koji su roditelji ne postoji razlika u zadovoljstvu vezom s obzirom na broj djece. Zadovoljstvo vezom je veće kod parova koji nisu roditelji i onih koji imaju dvoje zajedničke djece i na uzorku muškaraca i na uzorku žena. Žene koje nemaju djece su zadovoljnije vezom od onih koje imaju jedno dijete.

Za varijablu stabilnost veze, pokazalo se da ni na uzorku muškaraca ni na uzorku žena ne postoji statistički značajna razlika između partnera koji su roditelji i partnera koji nisu roditelji, kao ni između parova s različitim brojem djece.

Dobiveni rezultati pokazuju da se parovi s različitom kombinacijom spola djece statistički značajno ne razlikuju prema stupnju zadovoljstva vezom.

Stabilnost veze kod oba partnera je najmanja kad imaju samo kćeri. Kod žena ne postoji značajna razlika u stabilnosti veze među skupinama, a kod muškaraca da. Stabilnost veze je značajno veća kod muškaraca koji imaju djecu oba spola u odnosu na one koji imaju samo kćeri.

LITERATURA

1. Andersson, G. & Woldemicael, G. (2000). *Sex composition of children as a determinant of marriage disruption and marriage formation: evidence from Swedish register data*. Working paper 2000-007.
2. Aronson, E., Wilson, T. D., & Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
3. [Avellar, S.](#) & [Smock, P. J.](#) (2003). Has the Price of Motherhood Declined Over Time? A Cross-Cohort Comparison of the Motherhood Wage Penalty. *Journal of Marriage & Family*; 65, 597-607.
4. Basta-Frljić, R. (2002). Neki aspekti zadovoljstva brakom I sociodemografske karakteristike supružnika. Neobjavljen diplomski rad. Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
5. Beck, R. C. (2003). *Motivacija: teorija i načela*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
6. Becker, G. S., Landes, E. M. & Michael, R. T. (1977). An Economic Analysis of Marital Instability. *Journal of Political Economy*, 85, 1141-1187.
7. Belsky, J., Lang, M. E. & Rovine, M. (1985). Stability and Change in Marriage Across the Transition to Parenthood: A Second Study. *Journal of Marriage and Family*, 47, 855-865.
8. Belsky, J. & [Pensky, E.](#) (1988). Marital change across the transition to parenthood. *Marriage & Family Review*, 12, 133-156.
9. Belsky, J., Spanier, G. B. & Rovine, M. (1983). Stability and Change in Marriage Across the Transition to Parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 45, 567-578.
10. Bracher, M., [Santow, G.](#), [Morgan, S. P.](#) & [Trussell, J.](#) (1993). Marriage Dissolution in Australia. *Population Studies*, 47, 403-425.
11. Chester, R. (1982). Children and Marital Problems. *International Journal of Sociology & Social Policy*, 2, 5-27.
12. Čudina-Obradović, M. & Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga.
13. Diekmann, A. & Schmidheiny, K. (2004). Do parents of Girls Have a Higher Risk of Divorce? An Eighteen-Country Study. *Journal of Marriage and Family*, 66, 651-660.

14. Glenn, N. D. & McLanahan, S. (1982). Children and Marital Happiness: A Further Specification of the Relationship. *Journal of Marriage and Family*, 44, 63-72.
15. Harris, K. M. & Morgan, S. P. (1991). Fathers, Sons, and Daughters: Differential Paternal Involvement in Parenting. *Journal of Marriage and Family*, 53, 531-544.
16. Heaton, T. B. (1990). Marital stability throughout the child-rearing years. *Demography*, 27, 55-63.
17. Kalmijn M. (1999). Father Involvement in Childrearing and the Perceived Stability of Marriage. *Journal of Marriage and Family*, 61, 409-421.
18. Katzev, A. R., Warner, R. L. & Acock A. C. (1994). Girls or Boys? Relationship of Child Gender to Marital Instability. *Journal of Marriage and Family*, 56, 89-100.
19. Lillard, L. A. & Waite, L. J. (1993). A Joint Model of Marital Childbearing and Marital Disruption. *Demography*, 30, 653-681.
20. MacDermid, S M., Huston, T. L. & McHale, S. M. (1990). Changes in marriage associated with the transition to parenthood: Individual differences as a function of sex-role attitudes and changes in the division of household labor. *Journal of Marriage and Family*, 52, 475-486.
21. Miller, B. C. (1976). A Multivariate Developmental Model of Marital Satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 643-657.
22. Mizell, C. A. & Steelman, L. C. (2000). All My Children. *Journal of Family Issues*, 21, 858-887.
23. Morgan, S. P., Lye, D. N. & Condran G. A. (1988). Sons, daughters, and the risk of marital disruption. *American Journal of Sociology*, 94, 110-129.
24. Morgan, S. P. & Pollard, M. S. (2002). *Do Parents of Girls Really Have a Higher Risk of Divorce?* Paper presented at the Annual Meeting of the Population Association of America, 8-10. Atlanta, GA.
25. [Nomaguchi, K. M.](#) & [Milkie, M. A.](#) (2003). Costs and Rewards of Children: The Effects of Becoming a Parent on Adults. *Journal of Marriage & Family*, 65, 356-374
26. Obradović, J. & Čudina-Obradović, M. (2001). Broj djece u obitelji i spol bračnog partnera kao prediktori bračne kvalitete. *Društvena istraživanja*, 10, 54-55, 709-730.

27. Obradović, J. & Čudina-Obradović, M. (1998). Bračna kvaliteta: poimanje, uzroci i posljedice. *Društvena istraživanja*, 7, 659-682.
28. Obradović, J. & Čudina-Obradović, M. (1998). Correlates of subjective global marital satisfaction in women. *Društvena istraživanja*, 9, 41-65.
29. Pollard, M. S. (2004). Sons and Daughters: Fathers Involvement and Marital Stability. *Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association*, August 14-17, San Francisco, CA.
30. Remez, L. (1990). Marital Dissolution Risk Affected by Number and Age of Couple's Children. *Family Planning Perspectives*, 22, 238-238.
31. [Shapiro, A. F.](#), Gottman, J. M. & [Carrère, S.](#) (2000). The Baby and the Marriage: Identifying Factors That Buffer Against Decline in Marital Satisfaction After the First Baby Arrives. [Journal of Family Psychology](#), 14, 59-70.
32. Svarer, M. & Verner, M. (2006). Do children stabilize relationships in Denmark? *Journal of Population Economics*.
33. Svarer, M. & Verner, M. (2003). Do Children Stabilize Marriages? *Journal of Population Economics*.
34. Tadinac, M., Kamenov, Ž., Jelić, M. & Hromatko, I. (2005). Što ljubavnu vezu čini uspješnom? Izvještaj s XV. Ljetne psihologijske škole, Brač. Zagreb: Odsjek za psihologiju i Klub studenata psihologije
35. Thornton, A. (1977). Children and Marital Stability. *Journal of Marriage and the Family*, 39, 531-540.
36. Twenge, J. M., Campbell W. K. & Foster C. A. (2003). Parenthood and Marital Satisfaction: A Meta-Analytic Review. *Journal of Marriage and Family*, 65, 574-583.
37. Vrhovski T. (2004). Kvaliteta braka i neke sociodemografske varijable. Neobjavljen diplomski rad. Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
38. Waite, L. J. & Lillard, L. A. (1991). Children and Marital Disruption. *American Journal of Sociology*, 96, 930-953.
39. White, L. K. & Booth, A. (1985). The Transition to Parenthood and Marital Quality. *Journal of Family Issues*, 6, 435-449.
40. Wright, J. P., Henggeler, S. W., & Craig, L. (1986). Problems in paradise? A longitudinal examination of the transition to parenthood. [Journal of Applied Developmental Psychology](#), 7, 277-291.

41. Wu, Z. (1995). The Stability of Cohabitation Relationships: The Role of Children. *Journal of Marriage and Family*, 57, 231-236.

PRILOZI

PRILOG 1. Čestice iz upitnika relevantne za ovaj rad

1. Imate li Vi i Vaš partner zajedničke djece? da ne

Ako da, navedite za svakog od njih kojeg su godišta i spola:

godina rođenja	spol

2. Jeste li u protekloj godini...

- ... ozbiljno razmišljali o prekidu veze/razvodu braka? da ne
... razgovarali s prijateljima o prekidu veze/razvodu braka? da ne
... ozbiljno razgovarali s partnerom o prekidu veze/razvodu braka? da ne

3. Koja od navedenih tvrdnji najbolje opisuje kako gledate na budućnost svog odnosa?

- a) jako želim da moja veza uspije i učinio/la bi sve što mogu da se to dogodi
b) bilo bi lijepo da moja veza uspije, ali ne mogu/ne želim učiniti mnogo više od onog što sada činim da bi se to dogodilo
c) moj odnos nema šanse za uspjeh i nema više ničeg što bih mogao/la učiniti da održim tu vezu

4. Ozbiljno razmišljam o tome kako bi bilo biti u vezi ili braku s nekim drugim

- a) gotovo nikad
b) ponekad
c) često

5. Kako biste procijenili svoj sveukupni stupanj zadovoljstva u vezi?

potpuno nezadovoljan potpuno zadovoljan

1 2 3 4 5 6 7